

Pedagoške kompetencije rukometnih trenera

Artić, Dominik

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:435664>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLŠKI FAKULTET**

Dominik Artić

**PEDAGOŠKE KOMPETENCIJE RUKOMETNIH
TRENERA**

diplomski rad

Zagreb, rujan, 2024.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

DIPLOMSKI RAD

Sveučilište u Zagrebu
Kineziološki fakultet
Horvaćanski zavoj 15, 10000 Zagreb, Hrvatska

Naziv studija: Kineziologija; **smjer:** Kineziologija u edukaciji i Kineziterapija

Vrsta studija: sveučilišni

Razina kvalifikacije: integrirani prijediplomski i diplomski studij

Studij za stjecanje akademskog naziva: sveučilišni magistar kineziologije u edukaciji i kineziterapiji (univ. mag. cin.)

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Kineziologija

Vrsta rada: Stručni rad

Naziv diplomskog rada: je prihvaćena od strane Povjerenstva za diplomske radove Kineziološkog fakulteta

Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2023./2024. dana 15. travnja 2024.

Mentor: doc. dr. sc. *Ana Žnidarec Čučković*

Pomoć pri izradi: *Ana žnidarec čučković*

Pedagoške kompetencije rukometnih trenera

Dominik Artić, 0034088624

Sastav Povjerenstva za ocjenu i obranu diplomskog rada i diplomskog ispita:

1.	doc. dr. sc. <i>Ana Žnidarec Čučković</i>	Predsjednik - mentor
2.	izv. prof. dr. sc. <i>Katarina Ohnjec</i>	član
3.	doc. dr. sc. <i>Igor Gruić</i>	član
4.	izv. prof. dr. sc. <i>Sunčica Bartoluci</i>	zamjena člana

Broj etičkog odobrenja:

Rad je u tiskanom i elektroničkom (pdf format) obliku pohranjen u Knjižnici Kineziološkog fakulteta, Horvaćanski zavoj 15, Zagreb

BASIC DOCUMENTATION CARD

DIPLOMA THESIS

University of Zagreb
Faculty of Kinesiology
Horvacanski zavoj 15, 10000 Zagreb, Croatia

Title of study program: Kinesiology; course Kinesiology in Education and Kinesitherapy

Type of program: University

Level of qualification: Integrated undergraduate and graduate

Acquired title: University Master of Kinesiology in Education and kinesitherapy

Scientific area: Social sciences

Scientific field: Kinesiology

Type of thesis: Professional work

Master thesis: has been accepted by the Committee for Graduation Theses of the Faculty of Kinesiology of the University of Zagreb in the academic year 2023./2024. on April 15, 2024

Mentor: *Ana Žnidarec Čučković*, PhD, prof.

Technical support: *Ana Žnidarec Čučković*

Pedagogical competencies of handball coaches

Dominik Artić, 0034088624

Thesis defence committee:

1. <i>Ana Žnidarec Čučković</i> , PhD, prof.	chairperson-supervisor
2. Katarina Ohnjec, associate prof.	member
3. <i>Igor Gruić</i> , PhD, prof.	member
4. <i>Sunčica Bartoluci</i> , associate prof.	substitute member

Ethics approval number:

Printed and electronic (pdf format) version of thesis is deposited in Library of the Faculty of Kinesiology, Horvacanski zavoj 15, Zagreb

Ovim potpisima se potvrđuje da je ovo završna verzija diplomskog rada koja je obranjena pred Povjerenstvom, s unesenim korekcijama koje je Povjerenstvo zahtijevalo na obrani te da je ova tiskana verzija istovjetna elektroničkoj verziji predanoj u Knjižnici.

Mentor:

doc. dr. Sc. Ana Žnidarec Čučković

Student:

Dominik Artić

PEDAGOŠKE KOMPETENCIJE RUKOMETNIH TRENERA

Sažetak

Cilj ovog rada je detaljnije opisati pedagoške kompetencije rukometnih trenera. S obzirom na to da se konkretno radi o ekipnom sportu - rukometu, u početku je kroz nekoliko poglavlja opisan rukomet kao sport i njegov značaj, povijesni razvoj rukometa, pravila rukometa te pojava i vrste rukometnih trenera. Cijeli diplomski rad temelji se na pedagogiji sporta i rekreacije pa je i taj dio detaljnije objašnjen. Pojam kompetencije objašnjen je kroz različite definicije različitih autora te kroz teorijske pristupe kompetencijama. Glavni dio ovog diplomskog rada, kao što se može vidjeti iz naslova, su pedagoške kompetencije koje su rastavljene na osam različitih dimenzija i detaljnije su opisane kako bi se stekao dojam važnosti pojedinih dimenzija u procesu trenerova odgoja, obrazovanja i rada sa mladim sportašima. Na kraju su navedeni i predstavljeni primjeri dobre prakse pod kojima se podrazumijevaju primjeri aktivnih rukometnih trenera s područja grada Varaždina koji rade ili su radili sa rukometašima svih dobnih kategorija.

Ključne riječi

Pedagogija sporta, pedagogija rekreacije, rukomet, sportaš, trener

PEDAGOGICAL COMPETENCIES OF HANDBALL COACHES

Abstract

The aim of this thesis is to describe in detail the pedagogical competencies of handball coaches. Given that this specifically concerns a team sport - handball, the initial chapters describe handball as a sport and its significance, the historical development of handball, the rules of handball, and the emergence and types of handball coaches. The entire thesis is based on the pedagogy of sport and recreation, and this section is also explained in more detail. The concept of competence is explained through various definitions by different authors and through theoretical approaches to competencies. The main part of this thesis, as indicated by the title, focuses on pedagogical competencies, which are divided into eight different dimensions and described in detail to highlight the importance of each dimension in the process of coaching, education, and working with young athletes. Finally, examples of good practice are presented, which include examples of active handball coaches from the city of Varaždin who work or have worked with handball players of all age categories

Key words

Sport Pedagogy, Recreation Pedagogy, Handball, Athlete, Coach

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZNAČAJ RUKOMETA	3
2. 1. Povijesni pregled rukometa	3
2. 2. Pravila rukometne igre	5
2. 3. Rukometni treneri.....	7
3. PEDAGOGIJA SPORTA I REKREACIJE	9
3. 1. Pedagogija i sport.....	9
3. 2. Pedagogija i rekreacija	10
4. PEDAGOŠKE KOMPETENCIJE	11
4. 1. Definiranje pojma kompetencije	11
4. 2. Teorijski pristupi kompetencijama	13
5. ULOGA RUKOMETNIH TRENERA	15
5. 1. Odgojna uloga rukometnih trenera	17
5. 2. Obrazovna uloga rukometnih trenera	18
5. 3. Dimenzije pedagoških kompetencija rukometnih trenera	20
5. 3. 1. Osobna kompetencija.....	20
5. 3. 2. Komunikacijska kompetencija	21
5. 3. 3. Analitička kompetencija.....	22
5. 3. 4. Socijalna kompetencija	22
5. 3. 5. Emocionalna kompetencija	23
5. 3. 6. Interkulturalna kompetencija	23
5. 3. 7. Razvojna kompetencija	24
5. 3. 8. Vještine u rješavanju problema	24
5. 4. Primjeri dobre prakse	25
6. ZAKLJUČAK	27
7. LITERATURA	29

1. UVOD

Živimo u vremenu u kojem se na dnevnoj bazi događaju različite promjene i nova dostignuća u gotovo svim područjima ljudskog života i djelovanja. Na primjer u znanosti, tehnologiji, tehnici, obrazovanju djece i sportu. S obzirom na navedeno, možemo reći da živimo u vremenu globalizacije.

Globalizacija je gospodarski, politički i društveni fenomen kojeg karakteriziraju preobrazbe životnih uvjeta te sve veća povezanost i međupovezanost pojedinih dijelova suvremenog svijeta (Hrvatska enciklopedija, 2013. - 2024.).

S obzirom na navedene promjene i napredak, od izrazite je važnosti da se pojedinci kao takvi prilagođavaju, mijenjaju i unaprjeđuju svoja znanja, vještine, stavove prema različitim pojavnostima u životu i sposobnosti u područjima kojima se bave odnosno kompetencije. Za sam pojam kompetencije postoje različita shvaćanja i načini definiranja od strane velikog broja autora. Od jednostavnijih i kraćih definicija, kompetencija je priznata stručnost odnosno sposobnost kojom netko raspolaže (Anić, 2003). Osim navedenog jednostavnijeg objašnjenja kompetencije, postoje i detaljnije. Prema Kostović-Vranješ i Ljubetić (2008) su osobine (spoznajne, emocionalne, ponašajne, socijalne) koje pojedinac može prilagođavati i unaprjeđivati s obzirom na pristup i određenu situaciju. Konkretno, pedagoške kompetencije su promjene kod pojedinca koje ovise o nizu različitih čimbenika. Te čimbenike možemo podijeliti na osobne kao što su stavovi pojedinca, interesi pojedinca i dob i vanjske, u koje ubrajamo nove tehnologije, napredak znanosti te promjene u pedagoškoj praksi i načinima poučavanja (Kostović-Vranješ i Ljubetić, 2008).

U odgojno-obrazovnom procesu djeteta ili djece općenito, sudjeluju mnogi ljudi i na sam proces utječe mnogo faktora. Kao jedan od važnijih sudionika i uloga u odgojno-obrazovnom procesu mladih sportaša, ističe se sportski trener. Uloga trenera je da djecu odnosno mlade sportaše, na pravilan način i u skladu s novim spoznajama, vodi i odgaja kroz njihov sportski put. Osim utjecaja na sposobnosti i rezultate pojedinaca ili ekipe, od iznimne je važnosti da trener prepoznaje i daje svoj doprinos u samom odgoju djece i razvoju njihove ličnosti. S obzirom na sve navedeno, posao sportskog trenera i njegova uloga u odgoju mladih sportaša je od velike važnosti pa samim time zahtjeva određene kompetencije i cjeloživotno usavršavanje i unaprjeđivanje spomenutih.

Cilj ovog diplomskog rada je navesti i objasniti pedagoške kompetencije u kontekstu sporta, posebice rukometa. S obzirom da se radi o konkretnom primjeru sporta (rukomet), nakon uvoda ukratko će biti predstavljena povijest rukometa te pojava samih trenera u rukometu te pravila i postavke igre kako bi kasnije jasno mogli povezati pojam rukometnog trenera sa pojmom pedagoške kompetencije. Utvrditi koje od pedagoških kompetencija bi rukometni treneri trebali posjedovati kako bi na kvalitetan način mogli sudjelovati u odgoju sportaša i sportašica u bilo kojem razdoblju njihova života i karijere. Nadalje, objasniti na koje načine bi se spomenute kompetencije mogle manifestirati u procesu odgoja i obrazovanja te njihovu podjelu odnosno dimenzije. U dijelu rada će također biti spomenuti primjeri dobre prakse u radu s rukometašima i rukometašicama te njihov način rada i pristup sportašima te koje su moguće posljedice za djecu rukometaše kada u njihovom trenažnom i odgojnom procesu sudjeluju nekompetentni treneri. Navedene spoznaje služe za poticanje rukometne trenere na procjenu svoga rada i dodatno usavršavanje u području rukometa i rada s djecom.

2. ZNAČAJ RUKOMETA

2. 1. Povijesni pregled rukometa

Rukomet je ekipni sport u kojem igraju dvije momčadi. Postoje dvije vrste rukometa: dvoranski rukomet (zastupljen danas, nekad zvan "mali rukomet") i "veliki rukomet" koji se nekada igrao na nogometnom terenu sa više igrača, a danas više nije zastupljen u samoj igri (Marić, 2012). Igre s loptom (spada i rukomet) potječu iz razdoblja antičke Grčke i Rima te se smatraju jednim od najstarijih igara. Takve igre koje su koristile loptu nastajale su kako bi antički vojnici održavali svoju formu tijekom odmora od vojnih akcija, a kasnije u svrhu zabave (Cvetković, 1982).

Svoju igru, sličnu današnjem rukometu, Grci su nazivali "urania". U jednom od najvažnijih povijesnih djela antičke Grčke, "Odiseja", Homer opisuje uraniu kao igru koja se igra sa loptom od ljubičaste vune. Osim uranie iz doba antičke Grčke datira "harpaston", ili rimski "harpastum", u kojem natjecatelji bacaju loptu preko linije. Iz crteža Grčkog liječnika i medicinskog pisca Galena, te igre su nastale jer je prema tadašnjem razmišljanju loptanje bilo najbolja tjelesna aktivnost za fizikalnu terapiju (Marić, 2012).

Igre s loptom bile su zastupljene i na području drevnog Egipta, što saznajemo iz crteža u grobnicama faraona, gdje su takve igre smišljali faraonovi robovi kako bi što bolje zabavili svojeg vladara. Neki elementi igara u drevnom Egiptu povezuju se sa elementima rukometa danas, a to su: bacanja i hvatanja lopte u različitim pozama, zapisivanje rezultata te korištenje kožnih lopti ispunjenih zemljom (Šiljak, 2007).

Nakon antičkog doba, padom Zapadnog Rimskog Carstva 476. godine, slijedi razdoblje srednjeg vijeka. U tom razdoblju igre srodne današnjem rukometu kao i neki drugi osnovni segmenti života doživljavaju stagnaciju i ne razvijaju se. Razlog tome je način života i stanovništvo koje je u velikoj mjeri živjelo na selu u potpunosti odvojeno od događanja i života na dvorovima plemića. Igra srodna današnjem rukometu (slična "velikom rukometu" na nogometnom terenu sa većim brojem igrača) pojavila se pred kraj 19. stoljeća u Njemačkoj pod nazivom "Raffball". Konrad Koch, gimnastički pedagog, smatra se izumiteljem elementarne igre "Raffball", a osmislio ju je zbog razmišljanja o lakšoj manipulaciji i boljoj kontroli lopte rukama. Igra je prvi puta javno prikazana 1891. godine u Braunschweigu. Osim Raffball-a, Nijemci su zaslužni i za prva rukometna pravila koja su propisali kako bi igra dobila smisao i cilj. Nakon Njemačke i začetka rukometa kakvog poznajemo danas, daljnji razvoj odvija se u još dvije europske države, Češka i Danska (Marić, 2012).

1892. godine u Češkoj se pojavljuje "hazena" koju su osmislili Vraclav Karas i Antonin Krištof. Prvi je puta demonstrirana u Pragu. Na primjeru hazene možemo vidjeti označen teren i određena pravila kojih su se igrači morali držati, a vrlo su slična onima danas (Njirjak, 1989).

Osim Češke, Nijemce su slijedili Danci 1898. Kada je učitelj gimnastike Holger Nielsen u svoj nastavni program uvrstio "handboll" i 1904. objavio priručnik o toj igri. Ovakav način igranja rukometa ubrzo se proširio i na ostale zemlje Europe pa tako u razvoju rukometa sudjeluju i Ukrajina te Švedska (Poturica, 2014).

Zbog promidžbe rukometa održana je i prva međunarodna utakmica muških sastava 1925., a sudjelovali su sastavi gimnastičkih i sportskih saveza Njemačke i Belgije (rezultat 12 – 2). Osim muškog rukometa prihvatio se i ženski (rukomet je jedan od sportova u kojem se kroz povijest vrlo brzo prihvaća i ženski dio natjecanja, ali ne u svim segmentima sporta) pa se tako samo 5 godina kasnije, 1930., odigrao susret između Austrije i Njemačke (rezultat 5-4) u Pragu. Nakon prvobitnog razvoja, prava povijest rukometa kakvog poznajemo danas, započinje 1936. godine uvrštavanjem rukometa na popis olimpijskih sportova za Olimpijske igre u Berlinu iste godine, no odigrao se kao veliki rukomet na već spomenutom većem terenu sa većim brojem igrača - jedini turnir u velikom rukometu u povijesti OI (Marić, 2012).

Ovoga puta samo kao muški sport iz političkih razloga i pojave nacionalsocijalizma čije ideje i uvjerenja dopuštaju bavljenje sportom isključivo osobama muškog spola. Nakon tih igara rukomet je izbačen s liste olimpijskih sportova, a natrag je vraćen tek 1972. na Olimpijskim igrama u Munchenu, te je tamo uvršten kao dvoranski rukomet kakav se igra i danas. U Hrvatskoj pojam rukomet prvi puta spominje Franjo Bučar u časopisu, puno prije nego što se počeo igrati na području Hrvatske. Kako je Bučar bio istaknuti Hrvatski sportski djelatnik te se školovao i djelovao u zemljama u kojima se rukomet prvotno razvija, on preuzima ideju igre od Nijemaca – Raffball te ju opisuje u zagrebačkom časopisu "Sokol". Prvi učitelj (današnji naziv – trener) velikog rukometa u Hrvatskoj bio je novinar Ivan Flod koji je proučavao "hazenu" i nazvao je rukometom (Marić, 2012). Prva rukometna utakmica na području Hrvatske odigrala se 29.5.1930. u Varaždinu. U njoj su sudjelovali učenici Državne realne gimnazije u Varaždinu pod vodstvom nastavnika tjelesnog odgoja Zvonimira Suligoja (HRS, 2019).

Hrvatski rukometni savez osnovan je u listopadu 1941., a članom IHF-a (10.4) i EHF-a (23.7.) je postao 1992.

Međunarodni rukometni savez (IHF – *International handball federation*) osnovan je 11. srpnja 1946. („Međunarodni rukometni savez“, 2024), dok je Europski rukometni savez (EHF – *European handball federation*) osnovan 17. studenog 1991 („Europski rukometni savez“, 2024).

2. 2. Pravila rukometne igre

Pravila rukometne igre definirana su od strane IHF-a (eng. International handball federation). U nastavku će biti navedena neka od pravila rukometne igre (IHF, 2024):

1. Rukometni teren – 40 metara dug i 20 metara širok prostor koji se sastoji od dva vratareva prostora i prostora za igru. Duže linije uz teren nazivaju se bočne linije dok su poprečne linije kraće i nazivaju se „gol-linije“.
2. Vrijeme igranja – uobičajeno vrijeme igranja, za dobne uzraste od šesnaeste godine do seniorskog uzrasta, je 2 poluvremena od kojih svako traje po 30 minuta. Uobičajeno vrijeme igranja za rukometaše i rukometašice mlađe od šesnaest godina je 2 poluvremena po 25 minuta ili 2 poluvremena po 20 minuta. Poluvrijeme traje 10 minuta u svim navedenim slučajevima.
3. Lopta za rukomet – lopta je napravljena od kožnog ili sintetičkog materijala. Površina lopte ne smije biti skliska ili sjajna. Postoji podjela rukometne lopte u dvije kategorije.
 1. rukometne lopte za koje je potrebno rukometno lijepilo:
 - a. opsega 58 do 60 cm i težine 425 do 475 g (veličina 3) za muškarce seniore i mlađe muškarce (16 godina i stariji)
 - b. opsega 54 do 56 cm i težine 325 do 375 g (veličina 2) za žene seniorke, mlađe žene (14 godina i starije) i mlađe muškarce (12 do 16 godina)
 - c. opsega 50 do 52 cm i težine 290 do 330 g (veličina 1) za djevojčice (8 do 14 godina) i dječake (8 do 12 godina)
 2. rukometne lopte koje se koriste bez rukometnog lijepila:
 - a. opsega 55,5 do 57,5 cm i težine 400 do 425 g (veličina 3) za muškarce seniore i mlađe muškarce (16 godina i stariji)
 - b. opsega 51,5 do 53,5 cm i težine 300 do 325 g (veličina 2) za žene seniorke, mlađe žene (14 godina i starije) i mlađe muškarce (12 do 16 godina)
 - c. opsega 49 do 51 cm i težine 290 do 315 g (veličina 1) za djevojčice (8 do 14 godina) i dječake (8 do 12 godina)

4. Rukometna ekipa, rezervni igrači, stručni stožer – svaka rukometna ekipa sastoji se od 14 igrača. U terenu ne smije biti više od 7 igrača jedne ekipe u isto vrijeme, ostali su na klupi za zamjene. Ekipa se sastoji od vratara, lijevog i desnog krila, lijevog, desnog i srednjeg vanjskog te kružnog napadača. Kako bi utakmica mogla započeti na terenu mora biti minimalno 5 igrača jedne ekipe.

Rezervni igrači sjede na klupi za zamjene i čekaju svoj red za ulazak u igru (ovisi o treneru), a trener tijekom utakmice može učiniti izmjena koliko želi (nema ograničenja osim isključenih igrača).

Stručni stožer svake ekipe najčešće se sastoji od trenera, pomoćnog trenera, trenera vratara i fizioterapeuta. Svaka od navedenih osoba mora biti u istoj odjevnoj kombinaciji uz teren.

5. „*Time-out*“ i isključenje igrača – svaki trener ima po 3 „*Time-out-a*“ za vrijeme rukometne utakmice. „*Time-out*“ traje po 60 sekundi i obično se koristi za obraćanje trenera igračima, za predah i odmor.

Svaki igrač tijekom utakmice može dobiti isključenje koje traje 2 minute. Kada igrač dobije treće po redu isključenje, tada dobiva crveni karton i izlazi sa terena. Osim crvenog kartona, igrač može dobiti i žuti karton ali i karton plave boje za vrlo oštar i nesportski prekršaj na protivničkom igraču.

Ovo su bila neka od najvažnijih pravila rukometne igre. Spomenuta pravila od iznimne su važnosti za shvaćanje rukometa kao sportske igre i što sve utječe na igrače i trenera tijekom same rukometne utakmice ili treninga.

2. 3. Rukometni treneri

Rukomet je prema Vuleta i Šimenc (1996) vrlo kompleksan sport bogat strukturama sa i bez lopte. Uzmimo u obzir broj tehničkih elemenata koje igrač mora savladati kako bi bio uspješan i efikasan. Kada tome pridodamo taktičke zamisli trenera, možemo govoriti o izrazito zahtjevnim radnjama za koje se očekuje da ih igrači izvode na vrlo visokoj razini. S obzirom na navedeno možemo reći da je i trenerova uloga vrlo bitna i presudna na igračevom putu ka ostvarenju ciljeva kroz karijeru.

Prema Gruić (2021) uspješnost u rukometu je složen koncept koji obuhvaća iste parametre igre unutar samog natjecanja. U jednom natjecanju je moguće pobijediti, dok je na drugom moguće izgubiti. Osim toga, ekipe variraju pa je moguće u jednoj utakmici pružiti dobru izvedbu, a u drugoj neočekivano lošu.

Dobar i sposoban trener se ne rađa već je potrebno puno rada i odricanja. Trener mora posjedovati određene karakteristike kao što su kreativnost, domišljatost, snalažljivost, pristojnost i inteligencija. S obzirom na navedeno, možemo reći da su rijetki treneri koji posjeduju sve navedene osobine, međutim velika većina ima barem jednu od navedenih osobina i prepoznatljivi su po svojem radu i načinu vođenja ekipe te po odnosu sa igračima ekipe koju treniraju i vode.

Prema Debanne i sur. (2014) postoje različite vrste ponašanja tijekom utakmice. Treneri se mijenjaju tijekom utakmice i na različite načine doživljavaju rezultatske preokrete i reakcije svojih igrača. Također, primijećeno je da i na različite načine upućuju povratne informacije prema igračima ili prema cijeloj ekipi ovisno o tome kako su i na koji način igrači postupili u određenom dijelu utakmice.

Prema Miljković (2009) postoje tri tradicionalne vrste treniranja. Ova podjela sastoji se od autokratskog, demokratskog i *laissez faire* stila odnosno vrste treniranja.

Autokratski stil treniranja karakterizira izrazita disciplina i samostalno donošenje odluka (Chelladurai i Saleh, 1980). Trener postavlja pravila, određuje kako i na koji način će sportaši trenirati i obavljati svoje obaveze, komunikacija je jednosmjerna, a igrači nemaju nikakvo pravo i mogućnost da sudjeluju u donošenju odluka i dogovorima s trenerom. Ukratko, možemo reći da je glavna karakteristika ovog stila da je sva vlast koncentrirana „u rukama“ pojedinca koji ima neograničenu moć u odlučivanju (Miljković, 2009).

Nasuprot autokratskom stilu je demokratski stil treniranja. Demokratski stil omogućuje veću uključenost sportaša u proces treniranja i donošenja odluka (Chelladurai i Saleh, 1980). Trener je prema sportašima prijateljski raspoložen, postoji dvosmjerna komunikacija te postizanje osjećanja veće kontrole vlastitog napretka kod igrača (Teques i sur., 2019). Karakteristično za ovaj stil je da su sportaši zajedno sa trenerom uključeni u proces donošenja odluka i savjetovanja. Ukratko i za izdvojiti iz ovog načina treniranja je da „demokratski trener“ potiče svoje sportaše na kreativnost i inovativnost te zajedničko donošenje odluka (Miljković, 2009).

Treći stil koji autorica navodi je *laissez faire* koji je zapravo potpuna suprotnost od autokratskog i demokratskog stila. U prijevodu sa francuskog jezika, *laissez faire* znači nešto što je ležerno i opušteno.

U *laissez faire* stilu treniranja, trener nema konkretno zadani plan i program rada, te nije jasno definirao ciljeve i strukturu. Minimalno se upliće u rad i način rada svojih sportaša koji samim time imaju visoki stupanj slobode. Sportašima je u navedenom stilu omogućeno vlastito postavljanje ciljeva i određivanje sredstava za njihovo ostvarenje. Ukratko, glavne karakteristike ovog stila su pasivnost, nezainteresiranost i manjak odnosno nedostatak socijalnih vještina od strane samog trenera (Miljković, 2009).

Navedena podjela jedan je od mnogih, no međutim vrlo zorno prikazuje i opisuje stilove treniranja kod trenera općenito.

Chelladurai i Saleh (1980) osim autokratskog i demokratskog stila treniranja, naveli su i socijalnu podršku koju trener ostvaruje kroz dobru atmosferu, pozitivni *feedback* koji se odnosi na pohvale upućene igraču te stil razmatranja situacije koji podrazumijeva da trener uzme u obzir sve čimbenike koji utječu na sportaša i njegovu izvedbu.

Trebamo uzeti u obzir da ne postoji savršeni način treniranja i vođenja sportske ekipe te je na treneru da kroz karijeru radi na sebi, prilagođava se novonastaloj situaciji i proces treniranja prilagodi svojim sportašima i njihovim individualnim potrebama i sposobnostima.

3. PEDAGOGIJA SPORTA I REKREACIJE

3. 1. Pedagogija i sport

Pedagogija sporta pruža širok spektar znanja i mogućnosti za sve djelatnike u sportu koji sudjeluju u odgoju i obrazovanju mladih sportaša i sportašica. Osim toga, u pedagogiji sporta zastupljene su smjernice i teorijska znanja kako bi djelatnici u sportu postali što učinkovitiji te na pravilan način prenijeli teorijska znanja u praksu i rad sa sportašima (Armour, 2013).

Pedagogija sporta ima nekoliko predmeta proučavanja. Prvi je nazvan „sadržaji sportsko-rekreacijskog obrazovanja“, a govori o tome koji su sadržaji korisni za pojedinca, a koji nisu. Drugi predmet je nazvan „mogućnosti odgajanja“ te govori o individualnim značajkama pojedinca koje treba trener treba uvažavati tijekom rada. Treći je „odgojna tehnologija“ te podrazumijeva načine odgojnog djelovanja. Četvrti su „načini organiziranja rekreativnih djelatnosti u institucije“, a detaljnije opisuje zadaće djelatnika u sportskim udrugama. Peti predmet proučavanja naziva se „evaluacija i regulacija procesa učenja“, a govori o primjeni novih tehnologija u učenju motoričkih vještina (Zulić i Frapporti-Roglić, 2013).

Prema Lukić (2004) sport se definira kao djelatnost koja počiva na genomu i kulturnom kodu odnosno sport izvire iz pranagona za djelovanjem. Sport je „sav uronjen u funkciju igre“ te posljedično jača ljudsko tijelo i kondiciju. Dakle, sam sport se temelji na igri kako bi čovjek ostvario što bolju kondicijsku pripremu organizma za obavljanje svakodnevnih zadataka u procesu pribavljanja hrane te drugih ljudskih funkcija.

Kako se razvijala pedagogija, usporedno se razvija i metodika učinkovitog ponašanja odgajanja (sportaša, učenika). Samim time uloga trenera u sportskom osposobljavanju je od iznimne važnosti, a trener postaje regulator, organizator i terapeut u procesu treniranja i vođenja ekipe (Lukić, 2004).

Prema Aromur (2013) pedagogija sporta odnosi se na učenje mladih sportaša i sportašica u praksi. Osim navedenog, pedagogija sporta govori o načinima na koje mladi uče ali i vještine te pedagoška znanja koje treneri moraju posjedovati kako bi im što efikasnije pomogli.

Lukić (2004) postavlja pitanje *Tko može biti suvremeni trener?* Odgovor „leži“ u tome da kvalitetni suvremeni trener mora ostvariti jedinstvo (odnosno mora biti kompetentan) sportskog

stručnjaka i sportskog pedagoga kako bi na što bolji i kvalitetniji način mogao djelovati u području sporta.

3. 2. Pedagogija i rekreacija

Prema Lukić (2004) rekreacija je kao i sport usko vezana za održavanje i razvijanje zdravlja kroz igru. Temeljna razlika je u tome što između ova dva pojma odnosno discipline postoji različiti stupanj spontaniteta. Kada govorimo o području rekreacije, tada je važno spomenuti da je u rekreaciji pojam spontaniteta gotovo sve i čini veći dio ove discipline. S druge strane sport je prerastao iz igre u tešku, programiranu, discipliniranu djelatnost (osobito profesionalni sport) koja osobu stavlja u krajnje granice tjelesnih mogućnosti.

Rekreacija se najčešće izvodi u vlastitom domu te na radnom mjestu, a može se izvoditi pojedinačno ili u grupama. Tri su temeljna oblika, a to su dnevna, tjedna i godišnja. Dnevna se odnosi na oblike samorekreiranja (vožnja sobnog bicikla, trčanje, hodanje), tjedna se odnosi na planinarske ture i izlete i godišnja podrazumijeva sportsko – rekreacijske sadržaje tijekom godišnjeg odmora (Zulić i Frapporti-Roglić, 2013).

Prema Lukić (2004) sport i rekreacija pomažu čovjeku da unaprijedi svoje sposobnosti koje su mu od iznimne važnosti za obavljanje svakodnevnih životnih zadataka i situacija. Također, govori o tome kako se pomoću sporta i rekreacije razvija drevna maksima *Mens sana in corpore sano* što bi u prijevodu značilo da se u zdravom tijelu razvija i zdravi duh te pozitivno razmišljanje ili općenitije da postoji visok stupanj korelacije između tjelesne i duhovne kulture čovjeka. Tu nastupa pedagogija kao znanost koja govori o čovjekovom odgoju kroz komunikaciju.

4. PEDAGOŠKE KOMPETENCIJE

4. 1. Definiranje pojma kompetencije

Odgoj i obrazovanje mladih sportaša nije jednoznačan i stoga ga na taj način ne možemo sagledati. Kada govorimo o kompetencijama treba uzeti u obzir da su to složeni koncepti koji otvaraju višedimenzionalan prostor. Od osoba koje sudjeluju u suvremenom odgoju i obrazovanju mladih se očekuje da na smislen i učinkovit način povezuju teoriju sa praksom te se prilagođavaju potrebama djece i mladih. Pedagoške kompetencije sastoje se od raznih elemenata koji su vrlo važan čimbenik u kreiranju i osmišljanju odgojno - obrazovnog procesa (Žnidarec Čučković, 2021).

Pojam kompetencije na različite načine je shvaćen i definiran od strane mnogih autora tijekom godina. S obzirom na to možemo reći da se radi o višeznačnom odnosno pluralističkom shvaćanju pojma kompetencije. U nastavku rada slijede različito opisan i definiran pojam kompetencije.

Keuffer (2010) dijeli kompetencije na kognitivne sposobnosti osobe i na vještine koje pojedinac posjeduje u vidu profesionalnog znanja, osobnog uvjerenja i motivacijskog usmjerenja. Nadalje, prema Mijatović (1999) pojam kompetencije je shvaćen kao sposobnost pojedinca da nešto učini, da upravlja zadanim procesom ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti. Poole i sur. (1998) definiraju kompetenciju kao kombinaciju raznih znanja, vještina, stajališta i osobnih karakteristika pojedinca koje mu omogućuju da aktivno i učinkovito sudjelovanje u određenoj situaciji. Weinert (2001) spominje kompetencije u okviru sposobnosti i vještina koje su utemeljene na znanju, a očituju se u rješavanju određenog problema.

Postoje i određeni minimalni kriteriji kako bi se pojam kompetencije mogao definirati, a to su (Weinert, 2001; prema Ćatić, 2012):

1. Koncept kompetencija odnosi se na neophodne vještine i sposobnosti pojedinca ili grupe koje su ključne za uspješno ispunjavanje složenih zadataka.

2. Neophodni uvjeti za uspješno djelovanje uključuju kognitivne i nekognitivne aspekte (motivacijske, etičke, voljne i socijalne)
3. Koncept kompetencija implicira određenu razinu složenosti odnosno kompleksnosti, za razliku od pojma vještine koji podrazumijeva automatizirane pokrete i aktivnosti koje pojedinac može izvoditi
4. Proces učenja je ključan za razvoj i stjecanje određenih kompetencija, jer omogućuje stjecanje potrebnih znanja kako bi se osoba uspješno nosila s raznovrsnim zahtjevima i situacijama u kojima se nalazi.

Od pedagoški kompetentne osobe (učitelj, trener) se očekuje da svoje znanje, sposobnosti i vještine stavi u funkciju pedagoškog djelovanja te svojim načinom rada i donosom prema učenicima ili sportašima, bude pozitivan primjer autoriteta i osobe koju će mladi samovoljno slijediti i slušati (Ljubetić i Kostović Vranješ, 2008; prema Brust Nemet, 2014).

Pedagoška kompetencija sastoji se od nekoliko dimenzija. Konkretnije, radi se o osam dimenzija, a to su (Jurčić, 2014):

1. Osobna dimenzija
2. Komunikacijska dimenzija
3. Analitička (refleksivna) dimenzija
4. Socijalna dimenzija
5. Emotivna dimenzija
6. Interkulturalna dimenzija
7. Razvojna dimenzija
8. Vještine u rješavanju problema

Osim pedagoške, postoji i didaktička koja se sastoji od 5 dimenzija, a to su (Jurčić, 2014):

1. Dimenzija - Odabir i pripremanje metodologije izgradnje predmetnog kurikulumu
2. Dimenzija - Organizirane i vođenje odgojno-obrazovnog procesa
3. Dimenzija - Određivanje učenikova postignuća u školi
4. Dimenzija - Oblikovanje razredno nastavnog ozračja
5. Dimenzija - Razvoj modela odgojnog partnerstva s roditeljima

4. 2. Teorijski pristupi kompetencijama

Postoje tri različita teorijska pristupa kompetencijama. U teorijske pristupe ubrajamo bihevioristički ili funkcionalni, konstruktivistički i holistički (Babić, 2007; prema Ćatić, 2012).

1. Bihevioristički pristup kompetencijama

Bihevioristički pristup kompetencijama još se naziva i funkcionalni te akcijski s obzirom da je orijentiran na ispunjavanje vanjskih zahtjeva. Radi se o pristupu u kojem se veliki značaj pridaje ishodima učenja ili kompetencijama. Ovaj pristup ima korijene u biheviorističkom modelu kurikuluma u kojem se ciljevi obrazovanja definiraju kao mjerljivi rezultati učenja (Domović, 2009).

Kompetencija se definira prema teorijskim razmatranjima kao kod Weinerta (2001) – sposobnost uspješnog ispunjavanja složenih zahtjeva ili kompleksnih aktivnosti i zadataka. Struktura kompetencije određena je specifičnim zahtjevima i aktivnostima (znanja, vještine, stavovi, vrijednosti) koje zajedno omogućuju uspješno ispunjavanje zadataka i rješavanje određenih situacija. Svaka se kompetencija sastoji od različitih elemenata – kognitivni element, emocionalni element, motivacijski element, socijalni element itd.

Kompetencije se stoga promatraju kao osobne karakteristike pojedinca, a koje se manifestiraju u akciji odnosno u aktivnostima koje pojedinac poduzima kako bi riješio zahtjeve ili situaciju u kojoj se našao. Primjer biheviorističkog pristupa definiranju kompetencija je europski okvir osam ključnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, gdje se kompetencije opisuju kao kombinacija znanja, vještina i stavova koji su prilagođeni specifičnom kontekstu. Također bitno je naglasiti kako spomenute kompetencije treba razvijati tijekom obaveznog obrazovanja kao dobru osnovu i podlogu za daljnje učenje i cjeloživotno obrazovanje (Babić, 2007; prema Ćatić, 2012).

2. Konstruktivistički pristup kompetencijama

Prema Babić (2007) u konstruktivističkom pristupu kompetencijama, od veliko je značaja spomenuti da upravo spomenuti pristup naglašava socijalnu prirodu kompetencije. Učenje može biti interaktivno i kontekstualno te je rezultat učenikovog sudjelovanja u „zajednici prakse“ – pojedinac razvija i unaprjeđuje svoje kompetencije kroz socijalnu interakciju s okolinom i drugim članovima zajednice. Varijable koje povećavaju održivost definicije kompetencija su ljudi, ciljevi i kontekst.

Ljudi – razmatra se individualno razumijevanje kompetencija u razradi specifičnog modela pristupa kompetencijama. Kako bi se postiglo zajedničko i trajno razumijevanje kompetencija, ključno je prvo razumjeti kako pojedinci osobno interpretiraju pojam kompetencija.

Ciljevi – odnosi se na svrhu za koju će se koristiti definicija kompetencije. Konkretno, održivost definicije kompetencije procjenjuje se na temelju njezine usklađenosti s ciljevima odnosno je li definicija kompetencije u skladu s predviđenom i zamišljenom svrhom.

Kontekst – obuhvaća organizacijsku razinu:

- Korisnici definicije
- Područje djelatnosti
- Produkti djelatnosti
- Njihova namjena

3. Holističko shvaćanje kompetencija

Holističko shvaćanje kompetencija pretpostavlja da je uspješna izvedba temeljena na povezanosti osobnih karakteristika pojedinca, vanjskih zahtjeva i konteksta. Možemo to nazvati svojevrsnim kompromisom između konstruktivističkog i funkcionalnog pristupa kompetencijama. Ističe se holističkim, otvorenim i razvojnim karakteristikama. Prema ovom pristupu kompetencija se definira kao kompleksna kombinacija znanja, stavova, vještina i vrijednosti koje se manifestiraju u specifičnom kontekstu izvršavanja zadatka. Ovaj koncept implicira različite razine kompetencija među početnicima,iskusnima i stručnjacima u određenom području, sposobnost demonstracije kompetencije u određenom području, sposobnost demonstracije kompetencije u različitim okruženjima. Također uključuje socijalni, kulturalni i kognitivni pristup učenju. Za razliku od biheviorističkog pristupa koji kompetenciju vidi kao automatiziranu vještinu, ovaj pristup naglašava operativni aspekt pojma kompetencije (Babić, 2007; prema Ćatić, 2012).

5. ULOGA RUKOMETNIH TRENERA

U prethodnom poglavlju naglasak je stavljen na opis i definicije pojma pedagoške kompetencije. Osim toga, navedene su neke od podjela kompetencija i napravljena je kratka teorijska podloga koja je vrlo bitna kako bi se shvatio i razumijevao sljedeći dio ovog rada.

U ovom poglavlju naglasak će biti na različitim ulogama rukometnih trenera u radu sa sportašima i sportašicama. Posebna važnost biti će objasniti i definirati odgojnu i obrazovnu ulogu trenera te detaljnije objasniti i opisati dimenzije pedagoških kompetencija rukometnih trenera.

Rukometni trener (ili trenerica) je osoba koja treba biti minimalno stručno osposobljena za rukomet putem ustanova koje osposobljavaju kadrove u sportu, a priznaje ih EHF i HRS. Nadalje, treba biti član HRS-a i imati valjanu licencu sukladno Zakonu o sportu te propisanim pravilnicima IHF-a, EHF-a i HRS-a (HRS, 2020).

U svakom periodu sportaševe karijere trener ima određenu ulogu. Jedna od najvažnijih je odgojna uloga i način na koji trener prenosi znanje sportašu ili sportašici. Osim kruga obitelji, prijatelja i škole koji snažno utječu na mladu osobu u razvoju, sportsko okruženje također je jedan od faktora. Trenerovu odgojnu ulogu možemo promatrati kroz veliki broj utjecaja na oblikovanje socijalnih vještina, moralnih vrijednosti i usvajanja potrebnih navika za svakog sportaša ili sportašicu. Svakako u ovom kontekstu treba spomenuti da je trener taj koji trenažni proces i rad mora prilagoditi potrebama sportaša, osobito mladim sportašima u razvoju (Barić, 2007).

Prema Bognar (2015) pod pojmom odgoja se najčešće podrazumijeva prenošenje različitih vrijednosti, pravila ponašanja i znanja sa starijih generacija na mlađe.

S obzirom da se radi o složenom konstrukt, kao i kod kompetencija, postoje i druge definicije raznih autora. Iz toga najčešće proizlazi i neslaganje između autora oko definicije (Bognar, 2015).

S obzirom na navedeno o odgoju, Bognar (2015) u radu nastoji objasniti i opisati definicije odgoja iz užeg kruga autora. Spomenuti autori koji su pisali o odgoju i razmatrali pojam odgoja sa različitih stajališta su Ante Vukasović, Nikola Pastuović i Milan Polić.

Vukasović (1989; prema Bognar, 2015) govori kako je za odgoj bitna njegova namjera. Navodi kako se čovjek razlikuje od ostalih živih bića po tome što odgoju mladih generacija pristupa

planski i sa određenim ciljem. Ukratko, prijenos kulturne i civilizacijske ostavštine planski se prenosi na mlade naraštaje.

Pastuović (1999; prema Bognar, 2015) smatra da je odgoj organizirano namjerno učenje različitih motiva. Navodi kako su motivi osobine ličnosti u kojima prevladava voljna sastavnica, a nisu urođene.

Polić (1993; prema Bognar, 2015) polazi od toga da čovjek ima unaprijed zadanu prirodu. Samim time odgoj nije potreban i može biti sveden na potporu različitim razvojnim procesima. Spomenuti razvojni procesi odvijaju se sami od sebe prema unaprijed zadanom evolucijskom planu.

Obrazovanje i odgoj zajednički je obuhvaćeno pojmom kojeg nazivamo edukacija. Dakle, edukacija obuhvaća i odgoj i obrazovanje, međutim kada sam pojam edukacije želimo zamijeniti hrvatskom riječju, tada se najčešće koristi obrazovanje. Navedeno proizlazi iz toga da edukaciju (cjeloživotni proces) u većoj mjeri obuhvaća obrazovanje nego odgoj odnosno obrazovna komponenta je zastupljenija od odgojne (Pastuović, 2012).

Prema Pastuović (2012) obrazovanje se odnosi na organizirano učenje psihomotornih vještina i znanja te razvoj sposobnosti koje su bitne kod njihova učenja. U ovom kontekstu je važno spomenuti kognitivne procese kao osnovu za odvijanje obrazovanja. U te kognitivne procese ubrajamo percepciju, mišljenje i pamćenje. S obzirom na navedeno obrazovanje možemo nazvati kognitivno učenje i koncept koji uključuje izobrazbu kao poseban oblik obrazovanja.

Obrazovanje prema stupnju organiziranosti može biti formalno, neformalno i informalno. Formalno obrazovanje odnosi se na školovanje, pod neformalnim obrazovanjem smatramo tečajeve i seminare i informalno obrazovanje se odnosi na samoobrazovanje i iskustveno učenje. Samoobrazovanje (engleski *self-organized learning*) podrazumijeva namjerno učenje koje pojedinac može ostvariti bez pomoći drugih ljudi. Iskustveno učenje (engleski *experiential learning*) ili nenamjerno učenje se odvija spontano i može se događati u različitim životnim situacijama kao što su u obitelji, u školi, političke situacije i ratne situacije (Pastuović, 2012).

Za formalno obrazovanje rukometnih trenera moguće je ostvariti kroz instituciju kao što je Kineziološki fakultet. Osim toga postoji i neformalno koje podrazumijeva obuku trenera kroz različite seminare Hrvatskog rukometnog saveza. Samoobrazovanje se odnosi na trenerova individualna istraživanja, analize utakmica (svoje ekipe i suparničkih ekipa) te proučavanje aktualne literature. Što se tiče iskustvenog učenja, treneru je potreban određen broj utakmica,

treninga i interakcije sa igračima i drugim osobama u rukometu kako bi ga stekao (pritisak u važnim utakmicama, vođenje ekipe u teškim situacijama, neočekivani izazovi itd.).

5. 1. Odgojna uloga rukometnih trenera

Svaki trener, namjerno ili nenamjerno, ima odgojni utjecaj na sportaše ili sportašice koje trenira. Da bi odgojni utjecaj bio pozitivan, potrebne su određene pretpostavke. Pod pretpostavkama se podrazumijevaju odgovarajuća razina kognitivne zrelosti sportaša, pozitivna motivacijska klima u ekipi odnosno u sportskom klubu te suradnja trenera i roditelja. Sport kao takav ima utjecaj u određenoj mjeri na razvoj djece i mladih, a sami treneri imaju ključnu ulogu u oblikovanju psihosocijalnih iskustava unutar sportskog okruženja (Barić i Horga, 2003).

Sportaši i sportašice uče kroz interakciju s trenerom i ostalim suigračima (u ekipnim sportovima) moralne vrijednosti kao što su poštovanje, odgovornost, *fair play* i razvoj potrebnih kompetencija - suradnja, timski rad i kohezija unutar ekipe i empatija prema drugim sportašima i sportašicama. Treneri na razne načine mogu poticati razvoj radnih navika i discipline kroz plansko strukturiranje sportskog okruženja te kroz postavljanje jasnih ciljeva i prioriteta u trenažnom procesu (Lukić, 2004).

Kako bi pojedini trener postigao maksimalan utjecaj na mlade sportaše i sportašice, važno je da u svome radu koristi pozitivne potkrepe i konstruktivne kritike kao i odgovarajuće povratne informacije. Također važno je izbjegavati kažnjavanje, ismijavanje i vrijeđanje te biti vrlo konkretan i precizan u podučavanju tehničko-taktičkih zahtjeva sporta (Barić i Horga, 2003).

Konkretno u ekipnom sportu kao što je rukomet, mladi rukometaši i rukometašice se često susreću sa stresnim situacijama kao što su natjecanja. S obzirom na to trener bi trebao, temeljem vlastitih znanja i iskustva, odrediti optimalno vrijeme početka natjecateljske igre u kojoj bi sudjelovali mladi sportaši. Prije uključivanja rukometaša i rukometašica u natjecanja, trener bi trebao raditi na razvoju socijalnih vještina svojih sportaša i na ostvarivanju dobre i „zdrave“ radne atmosfere. Nakon opisanih radnji, kada trener odluči, kreće se u situacijsko osposobljavanje mladih rukometaša i rukometašica. To bi mogao postići na način da organizira odlaske na razne turnire i sudjelovanje na prijateljskim utakmicama prije početka natjecateljskog dijela rukometne sezone. Kako bi djeca uspjela ostvariti kontinuitet i osjećaj natjecateljskog sporta, morali bi što češće sudjelovati u spomenutim natjecanjima i utakmicama. Samim time naučili bi se nositi sa stresnim situacijama te bi na lakši način prihvatili posljedice svake utakmice (pobjeda, poraz ili neriješeni ishod) uz pomoć trenera koji

kroz analizu i razgovor može igračima objasniti dobrobiti i pozitivan utjecaj (natjecanja i utakmica) na razvoj njihove osobnosti, karaktera i kohezije unutar ekipe.

5. 2. Obrazovna uloga rukometnih trenera

Nadalje u ovom poglavlju biti će detaljnije opisana obrazovna uloga trenera koja je uz odgojnu ulogu, vrlo bitna stavka u razvoju mladih sportaša.

Obrazovna uloga trenera odnosi se na prenošenje (trener prema sportašima) relevantnih sportskih znanja te poticanje intelektualnih sposobnosti i vještina sportaša kao što su pamćenje, razumijevanje, analiziranje i kritičko mišljenje. Treneri mogu ostvariti svoju obrazovnu ulogu na način da potiču razvoj kognitivnih aspekata ličnosti svojih sportaša (Milat, 2005).

Također, treneri i nastavnici kroz različite oblike vježbi (pripremne vježbe, elementarne igre itd.) i načine treninga, mogu podići razinu motivacije svojih sportaša ili učenika za sudjelovanje u trenažnom procesu (Štefanec i Ohnjec, 2022).

Prema Milat (2005) postoji pet kvalitativnih razina razvoja u spomenutom području:

1. Razina – znanje koje uključuje primanje i pamćenje informacija. Zadatak trenera je pružiti informacije koje su potrebne za postizanje cilja.
2. Razina – odnosi se na razumijevanje odnosno sposobnost objašnjavanja stečenog znanja. Na ovoj razini trener mora moći objasniti relevantna znanja na način prikladan uzrastu i sposobnostima igrača.
3. Razina – govori o primjeni stečenih znanja. Trenerova uloga na ovoj razini je pokazati načine na koje se znanje može praktično koristiti.
4. Razina – uključuje analizu i sintezu. Trenerova uloga je da naglasi odnosno ukaže igračima na odvajanje bitnog od nebitnog (poticati analitičko i sintetičko mišljenje kod igrača)
5. Razina – odnosi se na vrednovanje. Procjenjuje se stečeno znanje, a trener potiče kritičko mišljenje kroz razine situacije.

Na primjeru rukometa možemo govoriti u početku o predstavljanju bitnih pravila koje bi rukometaši i rukometašice trebali savladati (ne sva pravila kako bi ih djeca lakše zapamtila). Konkretno kreće se od pomoćnih igara kojima se postižu vanjski ciljevi (na primjer lopta u igri i izvan igre, dodavanje u mjestu i u kretanju, „zrenda“, štafetne i grupne igre). Zatim bitno je, s

obzirom na uzrast, krenuti od osnovnog udarca na gol sa tla (s obzirom da je skok šut izrazito kompleksna radnja), a tek nakon automatizacije udarca sa tla krenuti na učenje rukometnog skok šuta. Osim što trener upućuje verbalne informacije igračima te im daje povratne informacije o naučenom znanju, bilo bi poželjno da uključi metodu demonstracije kako bi igrači lakše doživjeli i upamtili sve potrebne radnje. Nadalje, bitno je staviti naglasak na komponente u igri koje igrači mogu odnosno ne mogu raditi. Na primjer bilo bi dobro da trener ukaže igračima na pogreške koje rade (povreda pravila) tijekom igre (više od tri koraka, pogreška u vođenju itd.) te na treningu kroz različite vježbe pokušaju ispraviti navedeno. Važno je reći da trener treba imati kontinuitet u poticanju svojih igrača ili igračica da koriste nova znanja i da ta znanja primjenjuju situacijski tijekom igre kako bi bili što efikasniji i bolji. Također, trener treba poticati igrače na iznošenje vlastitih stavova i mišljenja o određenoj situaciji na terenu ili u svakodnevnom životu.

5. 3. Dimenzije pedagoških kompetencija rukometnih trenera

U odgojnom procesu mladih rukometaša i rukometašica do izražaja dolaze pedagoške kompetencije trenera. Valja napomenuti kako je bitno da pedagoške kompetencije budu u kombinaciji sa didaktičkim. S obzirom na navedeno, ključne su u odgojnom procesu i treneru omogućuju da se prilagodi na novonastale situacije i zahtjeve koji su stavljeni pred njega. Pomoću pedagoških kompetencija, trener je u mogućnosti produbljivati i širiti uspješnost i učinkovitost svojih sportaša. Pedagoške kompetencije trenera mogu se podijeliti u osam različitih dimenzija. Dimenzije pedagoške kompetencije su osobna, komunikacijska, analitička ili refleksivna, socijalna, emotivna, interkulturalna, razvojna te vještine u rješavanju problema (Jurčić, 2014).

5. 3. 1. Osobna kompetencija

U procesu odgoja mladih sportaša osobna kompetencija je od iznimne važnosti jer se očituje u usmjeravanju i reguliranju njihova razvoja kroz sport. Kada se govori o odgoju potrebno je spomenuti da je to proces u kojem se od trenera (kao sudionika) očekuje da uvažava individualne sposobnosti svakog sportaša ili sportašice. Usmjeravanje i reguliranje je složen proces koji se očituje raznim činiteljima osobne kompetencije rukometnog trenera. U činitelje osobne kompetencije spadaju empatičnost, uvažavanje mišljenja svojih sportaša, susretljivost, brižnost, entuzijizam, dobro raspoloženje, spremnost za preuzimanje odgovornosti za uspjeh sportaša, smirenost, pravednost, strpljenje itd. (Jurčić, 2014).

Tijekom opisanog procesa usmjeravanja i reguliranja, često se mogu dogoditi određene pogreške. Pogreške su sastavni dio odgoja, a događaju se jer trener zaključuje na temelju samo jedne ili nekoliko situacija u kojima su sportaši reagirali na određeni način. Od iznimne je važnosti posvetiti se svakom sportašu i pokušati otkriti njegove posebnosti i sposobnosti u kojima se ističe (Juul i Krüger, 2013).

Na primjeru rukometa možemo govoriti o tome da bi trener trebao uzeti u obzir sve članove svoje ekipe i pratiti njihovo ponašanje i reakcije u određenim situacijama. Navedene reakcije i ponašanje u koje mogu spadati razočaranje nakon poraza ili brzopletost u pojedinim dijelovima igre trener može riješiti razgovorom ili pružanjem podrške igračima, moguće je promatrati kroz razne oblike rukometnog treninga kao što su tehničko-taktički trening, trening na kojem se inzistira na velikom broju upućenih udaraca prema vrataru i trening snage, prijateljske utakmice, međusobno odigravanje rukometne igre tijekom treninga i natjecanje (liga, kup ili nešto slično).

5. 3. 2. Komunikacijska kompetencija

U kontekstu ove kompetencije govori se o trenerovom znanju koje je povezano s dobrom retorikom, dijalektom i komunikologijom. Također, naglasak se stavlja na učinkoviti govor i aktivno slušanje svojih sportaša. Komunikacijska kompetencija uključuje načine na koje trener započinje, uspostavlja i održava dijalog sa svojim sportašima i sportašicama u kojem dolazi do razmjene različitih stavova i ideja na relaciji trener-sportaš putem verbalnih i neverbalnih simbola (Brooks i Heath, 1993).

Prema Zrilić (2010) komunikacija se sastoji od verbalne i neverbalne komponente, a komunikacijska kompetencija se može shvatiti i kao sposobnost da trener ili nastavnik ima valjane argumente vlastitog mišljenja, sposobnost vođenja razgovora i spremnost na različite oblike komunikacije.

U rukometu posebice dolazi do izražaja komunikacijske kompetencije s obzirom na to da rukometaši i rukometašice veliku većinu informacija primaju verbalnim putem od strane trenera. Trener može tijekom treninga upućivati informacije o točnom načinu izvedbe (u prvom planu je ono što se radi ispravno) tijekom izvođenja pojedinih tehničkih elemenata ili taktičkih zamisli trenera. Osim toga vrlo česta je i interakcija između trenera i igrača na temu situacija u igri za koje igrači smatraju da bi se mogle izvesti na drugačiji način od prvotne trenerove zamisli. U tom trenutku vrlo je bitno da trener sasluša igrače te da zajedno dođu do najboljeg rješenja. Također, u rukometu postoji specifična vrsta komunikacije tijekom utakmica, kada trener pozove *Time-out* kako bi uputio igračima povratne informacije o tome što je primijetio u njihovoj igri te što bi mogli promijeniti kako bi ishod bio što povoljniji za ekipu. Osim navedenog, komunikacija može ići u smjeru igrač-igrač, igrač-ekipa i igrač-okolina (sudac, navijači itd.). Komunikacija igrač sa igračem se odvija svakodnevno kroz trening ili u slobodno vrijeme kada se igrači međusobno druže (na taj način može se stvoriti dobro ozračje u ekipi i ugodna radna atmosfera). Osim navedenog u rukometu je često slučaj da se komunikacija odvija između starijeg i mlađeg igrača u kojoj mlađi igrač dobiva povratne informacije i savjete od starijih suigrača. Primjer komunikacije na relaciji igrač-ekipa je kada kapetan ekipe drži govor prije ili nakon utakmice (bez prisutnosti trenera). Najčešće se radi o starijem (i iskusnijem) igraču koji na terenu i izvan njega povezuje i vodi ekipu. Još jedan od oblika komunikacije je komuniciranje na relaciji igrač-okolina. Vrlo često se radi o komentarima koji su upućeni od strane navijača prema ekipi ili pojedincu. Osim toga rukometaši su vrlo često u interakciji (negativnoj) sa sucima utakmice zbog njihovih odluka tijekom utakmice sa kojima se igrači ne slažu.

5. 3. 3. Analitička kompetencija

Analitička kompetencija se očituje u analizi tijeka trenažnog i natjecateljskog procesa. To se odnosi na što i kako sportaši i sportašice shvaćaju, kakva je njihova motivacija za obavljanje i izvršavanje zadataka, teče li realizacija predviđenim tijekom te kakva je realizacija općih i posebnih ciljeva. Sve zajedno vodi do kvalitetno savladanog zadatka od strane sportaša (Jurčić, 2014).

Osim navedenog, trener treba analizirati svoj radi i težiti ka novijim metodama rada i poučavanja svoje ekipe. Rukomet je sport koji se u posljednjih nekoliko godina značajno promijenio, od pravila do načina igre i dinamike samog sporta. Sve ovo potrebno je pratiti i biti u toku sa novijim informacijama kako bi se sportašima mogle pružiti što bolje i aktualnije informacije koje su ključne za savladavanje nekog zadatka ili situacije (suvremene metode poučavanja - naglasak na brzom razmišljanju te donošenju odluka i djelovanju na terenu).

5. 3. 4. Socijalna kompetencija

U središtu socijalne kompetencije je uspostava odnosa sa članovima svoje ekipe (rukometaši ili rukometašice), roditeljima, kolegama trenerima i upravom kluba u kojem trener obavlja svoj posao. Da bi rukometni trener razvio ovu vrstu kompetencije potrebno je raditi na sposobnosti suradnje i timskog rada unutar vlastite ekipe i kluba. Također, potrebno je biti ljubazan (posebno za vrijeme vođenja utakmica) i uljudan te imati sposobnost rješavanja konfliktnih situacija kojih u rukometu ima mnogo (Jurčić, 2014).

Socijalna kompetencija obuhvaća trenerovo djelovanje u socijalnom kontekstu, a sastoji se od pojedinačne ili grupne sposobnosti da olakša, razvija i održava odnose među ljudima odnosno između igrača. Socijalna odgovornost, komunikacija, suradnja te nastup koji je primjeren u određenom trenutku samo su neki dijelovi od kojih se sastoji socijalna kompetencija (Brust Nemet, 2014).

Kada rukometni trener ima razvijenu socijalnu kompetenciju on može uspostaviti dobar odnos i komunikaciju sa svojim igračima. No međutim, od velike je koristi da trener ima dobru interakciju sa igračevim roditeljima i učiteljima koji mu mogu dati neke povratne informacije o igraču koje će kasnije olakšati treneru proces treninga i rada (problemi u obitelji, loše ili dobre ocjene, igračevo raspoloženje kod kuće i u školi itd.).

5. 3. 5. Emocionalna kompetencija

Emocionalna kompetencija vrlo je bitna sastavnica pedagoške kompetencije svakog trenera i nastavnika. Emocionalna kompetencija obuhvaća upravljanje vlastitim i tuđim emocijama te motiviranje i kontrolu unutarnjih emocija. Nadalje, trener ili nastavnik koji ima razvijenu emocionalnu kompetenciju bi trebao opažati, procjenjivati i izražavati emocije, razumijevati i upravljati emocijama kako bi se potaknuo intelektualan i emocionalan rast kod učenika i sportaša. Emocije u značajnoj mjeri utječu na kognitivni razvoj učenika (pažnja, percepcija, radno pamćenje, rješavanje problema itd.). Pozitivne emocije mogu motivirati sportaše te potaknuti njihovu kreativnost i interes, dok negativne emocije mogu dovesti do odustajanja, pojave sukoba i nesigurnosti (Chabot i Chabot, 2009).

U sportu pa tako i u rukometu postoje situacije i ponašanja koja sportaše i sportašice demotiviraju za odlaskom i obavljanjem treninga. To su na primjer prisilan odlazak na trening, kontrola, manipulacija, sarkazam od strane trenera, nedosljedna pravila i podcjenjivanje igrača iz vlastite ekipe (Jensen i sur., 2003).

S obzirom na navedeno svaki rukometni trener bi trebao poticati svoje igrače i pomoći im da svladaju svakodnevne prepreke i nauče kontrolirati emocije i svoju okolinu te poticati na aktivnost, dosljednost i upornost. U rukometu je vrlo važno da se radi na razvoju ove kompetencije (kod trenera i igrača) s obzirom na to da su rukometaši i rukometašice u nekim situacijama skloni planuti i vrlo brzo izgubiti živce (dobar primjer je govor Ivana Balića tijekom jednog „*Time out-a*“ na utakmici hrvatske rukometne reprezentacije).

5. 3. 6. Interkulturalna kompetencija

U današnje vrijeme sve se više stavlja naglasak na interkulturalnoj kompetenciji. Interkulturalna kompetencija je od izrazite važnosti za uspješno djelovanje u multikulturalnom okruženju, a uključuje znanja, stavove, kritičku i kulturnu svijest (Bedečković, 2011).

Trener pokazuje svoju interkulturalnu kompetenciju na način da je njegov rad usmjeren prema sportaševom stjecanju znanja i prihvaćanje različitosti temeljem međusobne komunikacije, integracije i interkulturalne osjetljivosti. Trenerov rad utemeljen na interkulturalnoj kompetenciji pridonosi razvoju kulture između igrača i u cijeloj ekipi, a temelji se na međusobnom razumijevanju, poštovanju, surađivanju i sporazumijevanju. Osim navedenog, interkulturalna kompetencija utemeljena je i na poznavanju i poštivanju drugačijih stilova života, vrijednostima, vjerovanju, tradiciji, običajima i kulturnim elementima. Navedeno je

osobito važno prilikom sudjelovanja na međunarodnim turnirima i natjecanjima u rukometu (Jurčić, 2014). Primjer bi bio odlazak hrvatskih rukometaša na Olimpijske igre i suživot sa ostalim sportašima iz cijeloga svijeta u olimpijskom selu (različite kulture, vjere, tradicije na jednom mjestu).

5. 3. 7. Razvojna kompetencija

Razvojna kompetencija je baza za razvoj i unaprjeđenje vlastitog zvanja trenera ili nastavnika. Dakle, ambiciozan i predan trener ne ostaje na istoj razini stečenog znanja, sposobnosti, vrijednosti i motivaciji, već kritički sagledava svoj rad, učinkovitost, uspješnost i znanja. Osvješčuje nedostatke te uviđa prostore za napredak i razvoj kvalitete rada kojeg obavlja te je spreman na cjeloživotno učenje i unapređivanje (Meyer, 2005).

U području rukometa treneri odlaze na seminare trenera (kako bi stekli pravo na licencu) i ostale edukacije za one trenere koji ulažu u cjeloživotno obrazovanje. Za to je potrebno uložiti više rada i odricanja. Samim time trener je u mogućnosti prenijeti više i kvalitetnije znanje i nove tehnike poučavanja svojim igračima te je učinak veći, a su igrači zadovoljniji i uspješniji.

5. 3. 8. Vještine u rješavanju problema

Vještine u rješavanju problema odnose se na pomoć od strane trenera u rješavanju problema na koje igrači nailaze u svojem odgojno-obrazovnom i trenažnom procesu. Također u spomenute vještine spadaju uspješno i odgovorno korištenje rješenja u različitim situacijama tijekom treninga ili utakmica. Sve navedeno trener bi trebao obavljati uz određenu dozu i smisao za šalu, pozitivnim stavom, priznavanjem vlastite pogreške i pravovremenom reakcijom na individualne potrebe svojih igrača. Kada trener primjenjuje različite oblike šale na treningu kod igrača izaziva pozitivnu reakciju, povratak motivacije, umanjuje neugodu te jača igračevo vjerovanje u vlastite mogućnosti i ostvarenje ciljeva. Prepoznavanje i pravovremena reakcija na individualne potrebe igrača, treneru pruža određeni osjećaj sigurnosti u ekipi i na terenu, pomaže mu uspostaviti dobru komunikaciju i međusobne odnose između igrača te da se na najkvalitetniji način može suočiti sa novonastalim problemima i situacijama u ekipi i izvan nje (Jurčić, 2014).

Kroz gore navedeni tekst može se uočiti potencijalna metoda koja bi mogla ugroziti trenerov rad i autoritet u ekipi. Radi se o humoru tijekom treninga za koji smatram da nije univerzalno rješenje za sve situacije jer postoji rizik da se ozbiljnost problema podcijeni, a igrači ne razviju sposobnost suočavanja sa pritiskom. Humor i šalu treba koristiti umjereno i u pravom trenutku.

Kao zamjena ove tehnike trener bi mogao uvesti mentorski program koji se odnosi na suradnju između iskusnijih i mlađih igrača u kojoj bi iskusniji igrači trebali pružiti podršku mlađima u rješavanju problema temeljem vlastitog iskustva i znanja.

S obzirom da je rukomet kontaktni sport, često dolazi do sukoba između igrača (utjecaj umora, napetosti, želje za pobjedom). Primjer navedenog je sukob Nikole Karabatića i Ivana Balića na utakmici Hrvatske i Francuske (finale svjetskog prvenstva 2009. godine). Ovaj sukob nije eskalirao (nije bilo potrebe za reakcijom trenera/izbornika) s obzirom da se radilo o dvojici tada ponajboljih rukometaša na svijetu, no da se radilo o djeci ili adolescentima zasigurno bi treneri trebali reagirati na način da razdvoje igrače i kroz razgovor riješe problem.

5. 4. Primjeri dobre prakse

U ovom dijelu biti će detaljnije predstavljene rukometni treneri s područja grada Varaždina i Varaždinske županije, koji su završili Kineziološki fakultet u Zagrebu, a ostvarili su na određenim razinama rukometnih natjecanja zapažene rezultate.

1. Vladimir Canjuga

Vladimir Canjuga je hrvatski rukometni trener iz Ivanca (grad nedaleko grada Varaždina). Završio je Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu te je bio vanjski suradnik na kolegiju „Rukomet“. Jedan je od najtrofejnijih trenera mlađih selekcija Hrvatskog rukometnog saveza. Osvojio je pet medalja na velikim natjecanjima, a zanimljivo je spomenuti da je završio na drugom mjestu sa Srednjom školom Ivanec na Svjetskom prvenstvu srednjih škola u Solunu. Također, kroz mlađe dobne selekcije Hrvatskog rukometnog saveza, trenirao je i neke od najpoznatijih hrvatskih rukometaša kao što su Ivan Čupić, Marko Kopljar i Domagoj Duvnjak. Profesor Canjuga danas je trener ženske rukometne ekipe „Koka“ iz Varaždina („Vladimir Canjuga“, 2024).

Promatrajući trenera Canjugu, može se primijetiti njegova smirenost tijekom vođenja utakmica njegove ekipe u kojima sjedi i daje savjete svojim igračima ili igračicama. Također poznat je po pravovremenim minutama odmora (engleski *Time out*) kako bi pokušao povratnim informacijama promijeniti tijek utakmice (komunikacijska kompetencija). Za vrijeme boravka u rukometnom klubu iz Čakovca, gotovo svakodnevno je pripremao video materijale i analizirao utakmice te prenosio informacije svojim igračima (analitička kompetencija).

S obzirom na to da je vodio Hrvatsku mušku rukometnu reprezentaciju nekoliko puta na različitim natjecanjima u različitim državama i kulturama, može se reći da se uvijek dobro

pripremio i nastojao pomoći ekipi u prilagodbi na novu sredinu i okruženje pa govorimo o interkulturalnoj ali i osobnoj kompetenciji – „*Majstor za Olimpijske igre, vodi Hrvatsku prema Parizu, iz njegovih sustava su izašli Duvnjak, Čupić...*“ (Pinević, 2023).

2. Zoran Jeftić

Zoran Jeftić rođen je u Varaždinu. Tijekom igračke karijere nastupao je za klubove poput „RK Medveščak“, „RK Vidovec Bios“, „GRK Varaždin 1930“ i „RK Varteks Di Caprio“. Kao član hrvatske mlade reprezentacije osvojio je 2005. godine u Tunisu srebrnu medalju. Nakon završenog Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu krenuo je sa trenerskom karijerom te je do sada vodio „MRK Čakovec“ i „ŽRK KOKA“, a trenutno je trener niže ligaša iz Trnovca nedaleko grada Varaždina („Zoran Jeftić“, 2024).

Rukometni je trener od 2020. godine, a profesor tjelesne i zdravstvene kulture od 2009. godine. S obzirom da je bio dio moje rukometne karijere na određenim primjerima može se vidjeti da posjeduje većinu od navedenih osam dimenzija pedagoške kompetencije trenera i nastavnika. U radu sa mladim igračima i igračicama uvijek daje povratne informacije, usmjerava i regulira trenajni proces te svakom igraču pristupa individualno (osobna kompetencija). Upečatljivi su i njegove minute odmora (engleski *time out*) prilikom kojih igračima daje povratne informacije i nastoji usmjeriti tijek igre (komunikacijska kompetencija). Uz sve navedeno sudjelovao je na brojnim usavršavanjima kao što su „Županijski skup za učitelje tjelesne i zdravstvene kulture Varaždinske županije“ gdje su teme bile vezane za mentalni sklop sportaša, prehrana učenika i sportaša i neverbalna komunikacija. Osim toga važno je reći da pohađa i edukaciju za rukometne trenere pod nazivom „*EHF Master Coach*“ koja je danas vrlo cijenjena i priznata u svijetu rukometa (Zoran Jeftić, 2024).

Uz navedeno treba spomenuti da je dio karijere proveo u Španjolskoj (interkulturalna kompetencija) – „*Mnogo sam naučio u Španjolskoj, to iskustvo me odredilo do kraja života. Mislim da je to najveća stvar koju možeš steći sportom, putovati i upoznavati druge kulture...*“ (Breljak, 2019).

6. ZAKLJUČAK

Pedagoške kompetencije rukometnih trenera odnose se na različita znanja i vještine koje sam trener posjeduje. Spomenute kompetencije potrebno je često unaprjeđivati s obzirom na to da u današnjem svijetu sporta vrlo brzo dolazi do mnogih promjena u dinamici igre, ali i u tehničko-taktičkim postavkama. Pedagoške kompetencije mogu se analizirati i promatrati sa dva stajališta/dimenzije. Pedagoških dimenzija ima osam i međusobno su povezane sa didaktičkim dimenzijama kojih ima pet.

Kako bi trener mogao kvalitetno raditi i djelovati u rukometu, potrebno je posjedovati osam različitih dimenzija pedagoških kompetencija. Navedenih osam dimenzija pedagoških kompetencija naveo je Jurčić, a detaljnije su opisane u ovom diplomskom radu. Kako bi održao svoje kompetencije i bio aktualan u području rukometa i pripreme rukometaša i rukometašica, trener mora raditi na sebi i često unaprjeđivati postojeća znanja. Kada trener posjeduje svih osam dimenzija spomenutih kompetencija, možemo reći da se radi o stručnjaku koji svojim igračima ulijeva sigurnost te ih dodatno motivira za rad i trening. Osim što im prenosi mnoštvo tehničko-taktičkih znanja, trener svoje igrače vodi kroz cijeli proces i sudjeluje u procesu odgoja i obrazovanja.

Kako bi što kvalitetnije sudjelovao u vođenju svojih igrača kroz život i karijeru, trener mora imati i ima odgojnu i obrazovnu ulogu. Odgojna uloga odnosi se na formiranje pozitivne motivacijske klime u ekipi, poticanje na suradnju među igračima u ekipi i suradnja s roditeljima. Osim toga u procesu odgoja trener priprema svoje igrače kako bi se što bolje nosili sa stresnim situacijama tijekom utakmica ili treninga, radi na razvoju timskog rada i stvaranju kohezije unutar ekipe. S druge strane obrazovna uloga podrazumijeva prenošenje relevantnih sportskih znanja te poticanje intelektualnih sposobnosti i vještina kod svakog od svojih sportaša. To se konkretno odnosi na prijenos postojećih ili novih znanja o udarcima na gol u rukometu, mogućnostima dodavanja, promjene pravca kretanja s loptom i bez lopte te na određene taktičke zamisli svakog trenera u fazi napada i u fazi obrane.

Kompetencije bi se svakako trebale redovito usavršavati i podizati na jednu novu i veću razinu. Svaki trener može iskoristiti priliku i sudjelovati na raznim seminarima ili dodatnim edukacijama za trenere konkretno u rukometu. Općenito treneri svoje znanje mogu steći formalno, neformalno i informalno. U rukometu većina trenera svoje znanje i kompetencije stječe neformalno i informalno. Analizirajući literaturu i veliki broj autora možemo dovesti u vezu rukometne trenere sa nastavnicima u školi. Dakle da bi trener pružio kvalitetan rad i prenio

znanje svojim sportašima, potrebno je posjedovati osam dimenzija pedagoških kompetencija. Uz navedeno bitna je njegova uloga u odgoju i obrazovanju te formiranju ličnosti kod svojih sportaša, identične zadaće i uloge ima nastavnik u školi (srednjoj ili osnovnoj) u radu sa svojim učenicima.

7. LITERATURA

- Anić, V. (2003). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi liber.
- Armour, K. (2013). *Sport pedagogy: An introduction for teaching and coaching*. London i New York: Routledge.
- Babić, N. (2007), Kompetencije i obrazovanje učitelja. U Babić, N. (ur.), *Zbornik radova znanstvenog skupa Kompetencije i kompetentnost učitelja*. Učiteljski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku i Kherson State University, Ukraine, str. 23-66.
- Barić, R. (2007). *Važna uloga trenera u odgoju mladih sportaša*. Sportske novosti.
- Barić, R. i Horga, S. (2003). Leadership of coaches-self perception vs. Perception of their male and female basketball trainees. In *New approaches to exercise and sport psychology-theories, methods and applications* (pp. 28-28).
- Bedeković, V. (2011). Interkulturalna kompetencija cjeloživotnog obrazovanja nastavnika. *Pedagogijska istraživanja*, 8(1), 139-149.
- Bognar, B. (2015). Čovjek i odgoj. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 22(2), 9-37.
- Breljak, M. (14. svibnja 2019). 20 godina od prve seniorske utakmice Zorana Jeftića. *Varaždinski.hr*. Dostupno na <https://varaždinski.net.hr/vijesti/sport/113649/20-godina-od-prve-seniorske-utakmice-zoran-jeftic-dok-god-se-dobro-osjecam-igrat-cu-sport-je-samo-igra/>
- Brooks, W. D. i Heath, R. W. (1993). *Speech Communication*. Dubuque: William C. Brown.
- Brust Nemet, M. (2014). Socijalna kompetencija polaznika pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke izobrazbe. *Magistra Iadertina*, 9(1), 99-109.
- Chabot, D. i Chabot, M. (2009). *Emocionalna pedagogija*. Zagreb: Educa.
- Chelladurai, P., i Saleh, S. D. (1980). Dimensions of leader behavior in sports: Development of a leadership scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 2(1), 34-45.
- Cvetković, J. (1982). *Stari sportovi Jugoslavije*. Brođanci: Olimpijada starih sportova Brođanci.
- Ćatić, I. (2012). Kompetencije i kompetencijski pristup obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 9(1/2), 175-187.

- Debanne, T., Fontayne, P. i Bourbousson, J. (2014). Professional handball coaches management of players' situated understanding during official games. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(6), 596-604.
- Domović, V. (2009), Bolonjski proces i promjene u inicijalnom obrazovanju učitelja i nastavnika. U Vizek Vidović, V. (ur.), *Planiranje kurikuluma usmjerenoga na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 9-17.
- Europski rukometna federacija. (30.8.2024). U *Wikipedia*. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_rukometna_federacija
- Gruić, I. (2021). Team handball-state of the art. U S. Šalaj i D. Škegro (ur.), *9th international scientific conference on kinesiology* (str. 761-766). Opatija, Hrvatska.
- HRS, (2020). Propisnik o registracijama osoba i klubova te statusu igračice/igrača. Pristupljeno 30.8.2024. https://hrs.hr/download/savez/propisnici/HRS_Registracije_status_2020.pdf
- HRS, (2019). Povijest rukometa. Pristupljeno 29.8. 2024. <https://hrs.hr/povijest/>
- IHF, (2024). Rules of the Game (Indoor Handball). Pristupljeno 2.7.2024. https://www.ihf.info/sites/default/files/2024-07/09A%20-%20Rules%20of%20the%20Game_Indoor%20Handball_E_0.pdf
- Jeftić, Z. (2024). Europass životopis.
- Jensen, E., Marušić, I., & Šoljan, N. M. (2003). *Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Educa.
- Jurčić, M. (2014). Kompetentnost nastavnika–pedagoške i didaktičke dimenzije. *Pedagogijska istraživanja*, 11(1), 77-91.
- Juul, J. i Krüger, K. (2013). *Škola u infarktnom stanju: što učiniti kako bi djeci, roditeljima i nastavnicima bilo bolje*. Zagreb: Znanje d.o.o.
- Keuffer, J. (2010). Reform der Lehrerbildung und kein Ende? Eine Standortbestimmung. *Erziehungswissenschaft*, 21(40), 51-67.

- Kostović-Vranješ, V. i Ljubetić, M. (2008). „Kritične točke “pedagoške kompetencije učitelja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 54(20), 147-162.
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža. (n.d.). Globalizacija. U *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Pristupljeno 1.7.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/globalizacija>
- Lukić, M. (2004). *Pedagogija sporta i rekreacije*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Marić, D. (2012). *Rukomet u Zadru i okružju*. Zadar: Grad.
- Međunarodni rukometni savez. (29.8.2024). U *Wikipedia*. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unardni_rukometni_savez
- Meyer, H. (2005). *Što je dobra nastava?*. Zagreb: Erudita.
- Mijatović, A. (1999), Ishodišta i odredišta suvrnene pedagogije. Mijatović, A. (ur.), *Osnove suvremene pedagogije*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Milat, J. (2005). *Pedagogija – teorija osposobljavanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Miljković, D. (2009). *Pedagogija za sportske trenere*. Zagreb: Odjel za izobrazbu trenera Društvenog veleučilišta u Zagrebu, Kineziološki fakultet u Zagrebu.
- Njirjak, E. (1989). Hazena preteča rukometa. *Povijest sporta*, broj 80, 342-353.
- Pastuović, N. (2012). *Obrazovanje i razvoj: kako obrazovanje razvija ljude i mijenja društvo, a kako društvo djeluje na obrazovanje* (No. 30). Institut za društvena istraživanja.
- Poole, M. E., Nielsen, S. W., Horrigan, L. M., i Langan-Fox, J. (1998). Competencies for professionals and managers in the context of educational reform. *International Journal of Lifelong Education*, 17(2), 87–107.
- Pinević, D. (3. listopada 2023). „Majstor za Olimpijske igre“. *Sportske novosti*. Dostupno na <https://sportske.jutarnji.hr/sn/sport-mix/rukomet/rukomet-reprezentacije/majstor-za-olimpijske-igre-vodi-hrvatsku-prema-parizu-iz-njegovih-sustava-izasli-su-i-duvnjak-cupic-15380633>
- Poturica, T. (2014). Rukomet-taj divan sport. *Matka: časopis za mlade matematičare*, 23(90), 76-79.
- Šiljak, V. (2007). *Historija sporta*. Beograd: 3D+.

- Štefanec, S. i Ohnjec, K. (2022). Stavovi učenika prema igrama s loptom na satu tjelesne i zdravstvene kulture. U G. Leko (ur.), *30. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske* (str. 477-484). Zadar, Hrvatska.
- Teques, P., Duarte, D., i Viana, J. (2019). Coaches' emotional intelligence and reactive behaviors in soccer matches: Mediating effects of coach efficacy beliefs. *Frontiers in psychology, 10*, 1629.
- Vladimir Canjuga. (8.7.2024). U *Wikipedia*. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Canjuga
- Vuleta, D., i Šimenc, Z. (1996). Kanonička povezanost između mehanizma za energetske regulacije i situacijske efikasnosti u rukometu. *Kinesiology, 28*(2), 28-36.
- Weinert, F. E. (2001), *Concept of Competence: A Conceptual Clarification*. U: Rychen, D. S. i Salganik, L. H. (ur.), *Defining and Selecting Key Competencies*. Göttingen: Hogrefe & Huber.
- Zoran Jeftić. (8.7.2024). U *Wikipedia*. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Zoran_Jeftić
- Zrilić, S. (2010). Kvaliteta komunikacije i socijalni odnos u razredu. *Pedagoška istraživanja, 7*(2), 231-240.
- Zulić, A. i Frappanti-Roglić, M. (2013). Psihologija i pedagogija sporta. *Hrvatski nogometni savez, Zagreb: Nogometna akademija. Prilog, 2*.
- Žnidarec Čučković, A. (2021). U potrazi za kvalitetom–pedagoške kompetencije kao odgovor. U V. Babić i T. Trošt Bobić (ur.), *29. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske* (str. 42-48). Zadar, Hrvatska